

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

МИНИСТЕРСТВО ЗА ТРУД И СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА

Стратегија за воведување на родово одговорно буџетирање во Република Македонија

2012-2017

јуни , 2012

СОДРЖИНА

Листа на кратенки

Резиме

1. Вовед

1.1. Родово одговорно буџетирање како алатка за вклучување на родовата перспектива во главните текови на општеството

1.2. Општи поими и терминологија

1.3. Методологија и пристап во изработката на Стратегија за родово одговорно буџетирање

1.4. Општа цел на Стратегијата

2. Контекст

2.1. Општ осврт на состојбата – нужност од поврзување на процесот на буџетирање и родовата рамноправност

2.2. Правна, институционална рамка и процес на буџетирање и стратешко планирање

2.2.1. Родова рамноправност

2.2.2. Институционална рамка и надлежности на одговорните субјекти во однос на родово одговорното буџетирање

2.2.3. Процес на буџетирање и стратешко планирање

3. Стратегија за родово одговорно буџетирање

4. Механизми за спроведување, набљудување и оценка

П.1 Библиографија

П.2. Работна група и вклучени експерти

Листа на кратенки

ВРМ- Влада на Република Македонија

ДЗР- Државен завод за ревизија

ЕЛС – Единици на локална самоуправа

ЕУ - Европската Унија

ЗЕМ – Закон за еднакви можности на жените и мажите

КЕСФДЖ - Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените

МТСП- Министерството за труд и социјална политика

МФ – Министерство за финансии

НСРР - Националната стратегија за родова рамноправност

ОДУ- Орган на државната управа

ООН – Организација на обединетите нации

РМ- Република Македонија

РОБ – Родово одговорно буџетирање

СЕМ - Сектор за еднакви можности

СРОБ - Стратегија за родово одговорно буџетирање

Резиме

Република Македонија е демократска и социјална држава во која сите се еднакви пред законот, а една од темелните вредности е почитување на демократските принципи и човековите права на сите нејзини граѓани.

Во Република Македонија постои сеопфатна законска рамка за родова рамноправност, која го вклучува и родово одговорното буџетирање. Во член 5 од Законот за еднакви можности на жените и мажите, се истакнува, дека една од основните мерки за воспоставување на еднакви можности на жените и мажите, се и мерките со кои се воведува системско вклучување на еднаквите можности на жените и мажите во процесот на креирање, спроведување и следење на политиките и буџетите во посебните општествени области, вклучувајќи го извршувањето на функциите и надлежностите на субјектите од јавниот и приватниот сектор. Сепак, истражувањата и анализите¹ укажуваат, дека

¹ Пример за добра пракса во Р. Македонија е истражувањето: Родово-буџетска анализа на социјалната заштита и активните политики за вработување во Република Македонија, кое дава увид на дадените политики од родов аспект, инкорпорирајќи ги буџетските анализи. Анализата е достапна на:

политиките најчесто се уште се родово неутрални и не ги земаат во предвид специфичните потреби на жените и мажите.

Родово одговорното буџетирање (РОБ), е релативно нова алатка за вклучување на родовата перспектива во главните текови. РОБ овозможува при креирањето и спроведувањето на политиките, да се имаат предвид различната положба на жените и мажите и различните пречки со кои тие се соочуваат, истовремено создавајќи услови во креирање на поефикасни програми, а јавните средства да се трошат поцелисходно.

Концептот на родово одговорно буџетирање Република Македонија започна да го промовира во 2008 година. Во овој период, се спроведоа повеќе пилот активности, за негова примена и подигање на свеста кај релевантните субјекти за значењето и придобивките од примена на овој концепт. Согласно со членот 11 од Законот за еднакви можности на жените и мажите: “Органите на државната управа се должни во рамките на своите стратешки планови и буџети, да го инкорпорираат принципот на еднакви можности на жените и мажите; да ги следат ефектите и влијанието на нивните програми врз жените и мажите и да известуваат во рамките на своите годишни извештаи, За да може родовата компонента да се вклучи во процесите на планирање и буџетирање на програмите и проектите на Владата на РМ, потребна е дефинирана рамка со вклучени стратешки области, цели и активности. за систематско воведување на родово одговорно буџетирање и исполнување на погоре наведената обврска од Законот.

Стратегијата за родово одговорно буџетирање (СРОБ) е национален документ, кој има за цел унапредување на родовата рамноправност и воспоставување на еднакви можности на жените и мажите, преку прилагодување на постојните процеси на планирање и буџетирање на политиките и програмите на буџетските корисници, земајќи ги предвид различните импликации врз жените и мажите. Потребата за усвојување на Стратегијата произлегува од фактот што многу често е потребно да се работи различно со жените и мажите, да се препознаат разликите и воедно да се применат мерки за надминување на нееднаквоста и на пречките со кои тие се соочуваат. Внесувањето на родовата перспектива во буџетските политики на национално и локално ниво, ќе доведе до правилно и родово одговорно распределување на средства, како и подобра транспарентност и одговорност на државниот буџет од аспект на родовата рамноправност

СРОБ се фокусира на три стратешки области: 1) воведување на родовата перспектива во програмите и буџетите на буџетските корисници на централно и локално ниво, 2) унапредување на законската рамка за вклучување на родово одговорното буџетирање, и 3) зајакнување на институционалните механизми и градење на капацитети потребни за вклучување на родовата перспектива во креирањето на политики и програми и соодветни буџети.

Рамката на Стратегијата ги дефинира стратешките области, преку соодветни стратешки цели, од кои потоа произлегуваат активностите, временската рамка и одговорните институции за имплементација на истата. Постигнувањето на зададените резултати, како квалитативно така и квантитативно, е изразено со соодветни индикатори/ показатели на успех за мерење на степенот на нејзината реализација. Стратегијата, односно нејзините активности ќе се спроведуваат преку годишни оперативни планови.

Следејќи ги препораките на Европската комисија, ООН и на останатите меѓународни организации, со реализацијата на активностите во рамките на Стратегијата, Република Македонија се приклучува кон семејството на повеќе од 60 земји во светот кои применуваат родово одговорно буџетирање на патот кон обезбедување на еднакви можности на жените и мажите и унапредување на родовата рамноправност.

1. Вовед

<http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Rodova%20Analiza%20Makedonski%2023%2002%202010.pdf>, на македонски, албански и англиски јазик.

Стратегијата за родово одговорно буџетирање, е резултат на напорите на Владата на РМ за подобрување на ефективоста на политиките и активностите за унапредување на родовата рамноправност. Рамноправноста меѓу мажите и жените е дел од корпусот на човекови права и се однесува на еднаквиот третман во поглед на правата утврдени со законодавството и политиките, но и во поглед на обезбедување на еднакви можности и придобивки.

Воведувањето на концептот на родово одговорно буџетирање во Република Македонија, е зацртано во Законот за еднакви можности на жените и мажите, како и во Националниот план за акција за родова рамноправност (2007-2012), стратешки документ на Владата на РМ, во кој се дадени активностите за реализација на родовата рамноправност. Овие стратешки документи на Владата на РМ произлегуваат од Пекиншката платформа и Планот за акција, Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените (КЕСФДЖ), милениумските развојни цели, прилагодувањето на законодавството во процесот на приближување на Република Македонија кон Европската унија, како и други меѓународни обврски, кои се однесуваат на зајакнување на институционалните капацитети и механизми за вклучување на родовата перспектива во јавните политики, стратегиите и акциските планови и вклучување на методите на родовото буџетирање на национално и локално ниво.

1.1. Родово одговорно буџетирање како алатка за вклучување на родовата перспектива во главните текови на општеството

Родовото буџетирање како релативно нова алатка, претставува дел од стратегиите на Советот на Европа и ООН, за вклучување на родовата перспектива во главните текови, политики и практики, насочени кон постигнување на родова рамноправност (gender mainstreaming) ²

Стратегиите за родова рамноправност се усвојуваат со цел да се надминат нееднаквостите помеѓу мажите и жените, кои се резултат на различните општествено дефинирани улоги кои влијаат на различен начин на нивните обврски, можности и одговорности во семејството и општеството. Поради тоа, од досегашните искуства на глобално ниво, се увиде дека за надминување на нееднаквостите помеѓу мажите и жените, родово неутралниот пристап во политиките и програмите или само парцијален пристап со фокус на жените, се покажуваат како неуспешни на среден или подолг рок.

Примарен интерес на стратегиите за вклучување на родовата перспектива во главните текови, се родовите улоги кои се однесуваат на различните одговорности и односи помеѓу мажите и жените кои се општествено дефинирани соодветни за нив. Истите во голема мерка ги определуваат различните потреби, интереси и приоритети на мажите и жените во економската, политичката и социјалната сфера во општеството. Оттука, овој модел, овозможува да се согледа дека определени потреби и приоритети на мажите и жените се разликуваат и треба да се третираат различно, со цел мажите и жените да можат да извлечат иста полза.

Од тие причини, сè повеќе се напушта уверувањето дека посебните програми за поддршка на жените се доволни за да се надминат нееднаквостите кои постојат во општеството и се воведува стратегија за вклучување на родовата перспектива во главните текови на општеството (gender mainstreaming). . Така, потребите и искуствата на мажите и жените, стануваат составен дел во осмислувањето, спроведувањето, набљудувањето и оценката на буџетите, политиките и програмите во сите сфери, со цел жените и мажите да имаат подеднаква корист од истите.

Буџетот е најважниот инструмент на Владата на РМ и во таа смисла е најмоќната алатка во трансформацијата на општеството која може да одговори на потребите на различните групи. Од особена важност е да се подвлече дека Буџетот не е единствена економска алатка, туку истиот ги сумира владините политики и ги одразуваат приоритетите на владите. Буџетите во таа смисла не се родово неутрални. Тие влијаат врз мажите и жените на различни начини, ја рефлектираат дистрибуцијата на моќта во општеството, социјалните и економските диспаритети и различните

² Повеќе информации се достапни на:

социјални улоги кои мажите и жените ги имаат.

Од таму, буџетските политики може да имаат значајни разлики во однос на влијанието врз мажите и жените и на различните групи на мажи и жени.

Добрите практики значат разбирање за влијанието на политиките и начините на кои тие можат подобро да се формулираат, со цел да се постигнат резултати и да им се излезе во пресрет на потребите на мажите и жените, момчињата и девојчињата, како и на различните групи на мажи, жени и деца.

Наспроти традиционалниот пристап, кој подразбира интервенции во државните политики преку распределување на средства за посебни програми, кои се однесуваат на унапредување на положбата на жената, обуки наменети за жени или евентуално поддршка на посебни организации или институции, пристапот на родово одговорно буџетирање што се предлага со оваа стратегија, подразбира буџетските корисници во рамките на своите надлежности да ја вклучат родовата перспектива во креирањето на политиките, стратешките планови и буџетите и следењето на ефектите од истите, т.е. да ги земат предвид разликите во социо-економскиот и политичкиот статус на жените и мажите. Без разлика дали станува збор за земјоделие, здравство, образование или социјална политика, политиките често ги занемаруваат ефектите врз мажите и жените, под превезот на *egalité* или еднаква распределба за сите. Сепак, сосем е извесно дека владините програми во различни сектори, имаат различни позитивни или негативни ефекти врз жените и мажите, врз нивната економска моќ и животен стандард.

Основните придобивки од стратегиите за родово одговорно буџетирање, кои се имплементираат во земјите членки на Европската унија, се во насока на исполнување на еден поширок макро-економски контекст, кој произлегува од принципите и целите на Лисабонската декларација, а тоа е развој на човечкиот капитал како долгорочна стратегија, во насока на градење на конкуритивни општества, темелени на знаење.

Самите земји членки на ЕУ ја препознаваат неопходноста и придобивките од имплементацијата на политиките и стратегиите за родова еднаквост, кои придонесуваат за:

- Унапредена одговорност на владите и нивните претставници во однос на родовата рамноправност;
- Унапредена ефикасност на политиките и програмите, при тоа осигурувајќи дека оние на кои помошта им е потребна имаат корист од јавните трошоци;
- Унапредени принципи на управување кои подразбираат распределба на ресурсите и услугите на населението на фер, праведен, ефикасен и одговорен начин,
- Унапредена отчетност и транспарентност на владите, преку следење на алокацијата на средствата и начинот на кој тие се потрошени.

РОБ од друга страна, овозможува при креирањето и спроведувањето на политиките, да се има предвид различната положба на жените и мажите и различните пречки кои им оневозможуваат целосно и под еднакви услови да учествуваат во сите сфери од општествениот живот. Тоа овозможува политиките да бидат насочени кон конкретните корисници и нивните потреби, со што се креираат поефикасни програми, а јавните средства да се трошат поцелисходно.

Понатаму, РОБ придонесува да се постигне рамномерен развој на општеството, преку обезбедување на учество и задоволување на потребите и на мажите и на жените, така што тие ќе можат да дадат поголем придонес.

Со примената на родово одговорно буџетирање, се подигнува свеста на различните актери за родовите прашања и родовото влијание врз Буџетот и политиките. Тоа води кон зголемување на одговорноста на владата, бидејќи преку буџетската политика таа ја изразува определбата за родовата рамноправност. Буџетите и политиките се приспособуваат кон реалните потреби на жените и мажите, со што се унапредува родовата рамноправност во општеството. Со родовото одговорно буџетирање,

исто така, станува видлив инаку недоволно признаениот придонес на жените, односно со тоа се укажува на вредноста на неплатениот женски труд и активностите што тие ги вршат (грижата за семејството, згрижувањето и негата на болни и немоќни членови на семејството, т.н. економија на грижа и нега), кои треба да се набљудуваат како суштествен фактор при креирањето и спроведувањето на политиките.

1.2. Општи поими и терминологија

1. Еднакви можности на жените и мажите е промовирање на начелото за воведување на еднакво учество на жените и мажите во сите области од јавниот и приватниот сектор, еднаков статус и третман во остварувањето на сите права и во развојот на нивните индивидуални потенцијали, преку кои тие придонесуваат за општествениот развој, како и еднакви придобивки од резултатите произлезени од тој развој;

2. Еднаков третман е отсуство на директна или индиректна дискриминација врз основа на пол, согласно со ЗЕМ или друг закон;

3. Дискриминација по основа на пол е секоја разлика, исклучување или ограничување врз основа на пол, што има за последица или за цел да го загорози или оневозможи признавањето, остварувањето или практикувањето на човековите права и основните слободи, врз основа на еднаквост на жените и мажите на политичко, економско, општествено, културно и граѓанско или друго поле, без оглед на нивната раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија или верско уверување, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална и телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба или која било друга основа;³

4. Пекиншка декларација и Платформа за акција

На Четвртата светска конференција за жената, организирана од ОН во Пекинг, НР Кина, во септември 1995, беше донесена Декларација (позната како Пекиншка декларација) и Платформа за акција. Со прифаќањето на Пекиншката декларација и Платформата за акција, меѓународната заедница се обврза за подобрување на статусот на жените и нивно зајакнување во јавниот и во приватниот живот. Земјите членки на ООН, меѓу кои и Македонија, се обврзаа за имплементација на Платформата за акција, која опфаќа области од посебен интерес за жените. Областите се однесуваат на жените и на сиромаштијата, образованието, жените и здравјето, насилството, жените во вооружените конфликти, жените и економијата, жените и моќта и учеството во процесите на донесување на одлуки, институционалните механизми за зајакнување на жените, жените и човековите права, жените и медиумите, жените и животната средина и грижата за женските деца.

5. Родова рамноправност

Родовата рамноправност значи праведност при постапувањето со мажите и со жените, во согласност со нивните лични потреби, праведност особено во врска со правата, придобивките, обврските и можностите. Родовата рамноправност е засегната со унапредување на личната, социјалната, културната, политичката и економската рамноправност за сите.

6. Родова еднаквост

Родовата еднаквост значи дека различните однесувања, аспирации, потреби на жените и мажите се почитувани, земени предвид, вреднувани и подеднакво потпомогнати. Тоа значи дека нивните права, одговорности и можности нема да зависат од тоа дали тие се родени како маж или како жена. Таа е заснована на принципите на човековите права и социјалната правда. Јасно е дека родовата еднаквост и зајакнувањето на жените се суштински за упатување кон главната грижа на сиромаштијата и несигурноста и за достигнување на одржлив развој со човекот како центар.

³ Дефинирањето на поимите под 1,2 и 3 се превземени од ЗЕМ

7. Родова перспектива

Родова перспектива е гледиште кон родовите разлики во секоја дадена политичка област/активност. Општо прифаќање на родовата перспектива во процесот на проценување на импликациите на секое планирано дејство врз жените и врз мажите, вклучувајќи го и законодавството, политиките или програмите во сите области и на сите нивоа. Тоа е стратегија за прашањата и за искуствата на жените и на мажите во настојувањето да станат интегрална димензија на дизајнирањето, спроведувањето, следењето и евалуацијата на политиките и програмите во сите политички, економски и општествени сфери, така што жените и мажите ќе имаат еднакви придобивки и нема да се продолжува со нееднаквоста. Крајна цел е да се постигне родова рамноправност.⁴

8. Вклучување на родовата рамноправност во главните текови, политики и практики (Gender mainstreaming), претставува интегрирање на родовата перспектива во секоја фаза на процесот на градење, донесување, спроведување, следење и евалуација на политики – притоа, имајќи го предвид промовирањето и унапредувањето на еднаквоста меѓу жените и мажите. Тоа значи, проценка на тоа како политиките влијаат врз животот и местото на жената и мажот и преземање одговорност истите да се адресираат со создавање простор за секого, од ниво на семејната заедница, до ниво на пошироката заедница, да придонесат во тој процес на градење заедничка и разбрана визија за постигнување на одржлив развој, притоа преточувајќи ги тие политики во реалност. За да се постигне ова, неопходно е високо ниво на политичка волја, посветеност и разбирање низ сите структури и сфери во општеството.

9. Родово одговорно буџетирање

Родовото одговорно буџетирање е одраз на политичката волја и преземени чекори во постигнувањето на родовата рамноправност, со примена на практиките на вклучување на родовите перспективи во процесите на буџетирање. Тоа не имплицира само посебни буџети за жените, туку значи проценка на буџетите од аспект на родовата рамноправност и вклучување на родовите перспективи на сите нивоа во процесите на буџетирање⁵.

10. Родово неутрални политики

Политики кои се креираат под претпоставката дека целите и инструментите на дадена политика се широко применливи, не земајќи ги предвид различните (можни) ефекти кои таа политика може да ги има врз жените и мажите.

11. Буџет

Буџетот е акт со кој се планираат годишните приходи и другите приливи и одобрени средства и ги вклучува централниот буџет и буџетите на фондовите.

12. Стратешко планирање

Стратешко планирање е процес преку кој се определуваат приоритетите и целите кои се сметаат за најважни, се дефинираат програмите, проектите и активностите, преку кои ќе се остварат дефинираните приоритети и се утврдуваат потребните средства за реализација на приоритетите преку буџетскиот процес.

1.3. Методологија и пристап во изработката на Стратегија за родово одговорно буџетирање

Подготовката на Стратегијата за родово одговорно буџетирање е дел од проектот којшто Министерството за труд и социјална политика го реализира со техничка и финансиска поддршка на UN WOMEN - Телото на Обединетите нации за родова еднаквост и зајакнување на жените, проектна канцеларија во Скопје.

⁴ Дефиниција од The Economic and Social Council of United Nations, 1997)

⁵ Дефинирањето на термините од 4-9 е превземено од НПАРР

За подготовката на предлог текстот на Стратегија за родово одговорно буџетирање, беше формирана работна група со назначени претставници од: Министерство за труд и социјална политика (со претставници од Одделението за буџет, Секторот за стратешко планирање, Секторот за труд, Секторот за еднакви можности и Агенцијата за вработување на Република Македонија); Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (со претставници од Секторот за рурален развој и Секторот за стратешко планирање); Министерството за финансии; Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија; претставникот од Град Скопје, еден независен експерт член на работната група од претходниот проект, како и претставници од UN WOMEN.

Во фазата на подготовка беа организирани две обуки и три работни средби на претставниците на работната група, каде со поддршка на меѓународен експерт, чие искуство го имаат користено повеќе земји членки на ЕУ и земјите од регионот, и локален експерт, се дефинираа стратешки области, цели и активности за примена на родово одговорно буџетирање во Република Македонија. Воедно во Собранието на РМ се одржа меѓународен Семинар за родово одговорно буџетирање со Комисијата за еднакви можности и Клубот на пратенички.

Во изработката на предлогот на текстот на Стратегијата за родово одговорно буџетирање, огромен придонес дадоа пратениците на Собранието на Р.Македонија, преку одржаната седница на Комисијата за еднакви можности на жените и мажите, на која дадоа едногласна поддршка на СРОБ, како и претставниците на државните институции, граѓанските организации и меѓународните организации, учесници на трите регионални јавни расправи кои се одржаа во Битола, Струмица и Скопје, вклучувајќи ги и дополнителните консултативни средби. Сите конструктивни предлози и сугестии се интегрирани во Стратегијата за родово одговорно буџетирање.

1.4. Општа цел на Стратегијата

Стратегијата за родово одговорно буџетирање има за цел креирање на родово одговорни политики, насочени кон намалување на нерамноправноста и промовирање на еднаквите можности, во согласност со различните потреби на мажите и жените, преку координиран и транспарентен процес на родово одговорно буџетирање.

2. Контекст

2.1. Општ осврт на состојбата – нужност од поврзување на процесот на буџетирање и родовата рамноправност

Рамноправноста на сите граѓани во поглед на слободите и правата, без оглед на нивниот пол, раса, боја на кожата, етничко и социјално потекло, политичко и верско убедување, имотна и општествена положба, претставува основна вредност гарантирана со Уставот на Република Македонија. Освен во Уставот, родовата рамноправност е предвидена и уредена и со други правни акти и меѓународни договори кои претставуваат составен дел на нашиот правен систем.

Со донесувањето на Законот за еднакви можности се уредува воспоставувањето на еднаквите можности и еднаквиот третман на жените и мажите, во политичката, економската, социјалната, образовната, културната, здравствената, граѓанската и било која друга област од општествениот живот. Во Законот се истакнува дека воспоставувањето на еднакви можности е грижа на целото општество, односно на сите субјекти во јавниот и приватниот сектор, при што тоа претставува отстранување на пречките и создавање на услови за остварување на потполна еднаквост меѓу жените и мажите. Со дефинирање на надлежностите на одговорните субјекти, во Законот се дава правната основа за воведување на родово одговорно буџетирање.

Повеќедецениските напори да се пронајдат најефикасните начини преку кои политичките определби за родова рамноправност содржани како во националното законодавство, така и во бројните меѓународни документи, ќе се спроведат во пракса, покажаа дека овие настојувања можат успешно да се спроведат само ако принципот на родова рамноправност доследно се интегрира во сите јавни политики и доколку целокупното општество преземе одговорност за остварување на родова рамноправност. Еден од методите за остварување на оваа цел е и родово одговорното буџетирање, кое иако се уште преставува новина, станува се пораширена пракса, како на глобално ниво, така и кај нас.

Кога станува збор за вклучување на родовата перспектива во главните текови, а изразена преку буџетскиот процес, треба да се започне со владините програми и стратешките приоритети, бидејќи тоа е првиот чекор кон дефинирање на активностите финансирани преку Буџетот на РМ. Владините програми во различни сектори различно влијаат врз мажите и жените, врз нивната економска моќ и животен стандард.

Целосното вклучување на родовите прашања во општествените текови ќе се постигне само доколку програмите, стратешките приоритети и целите бидат поврзани со родовите прашања, односно доколку во нив се внесе родовата компонента⁶. Приоритетите ги изразуваат општите резултатите кои треба да се постигнат во среден и долг рок. Внесувањето и изразувањето на родовата компонента како дел од општиот резултат, понатаму би добила своја разработка во стратешките цели преку конкретни, специфични, реално возможни и испорачливи резултати со утврдена временска рамка.

Покрај владините програми, приоритети и цели како стратешки определби на Владата на РМ, како влезни точки за воведување на родовата перспектива, односно родово одговорното буџетирање се идентификуваат и стратешките планови и Буџетскиот циркулар.

Во процесот на стратешко планирање, потребно е буџетските корисници да ги идентификуваат проектите, односно активностите од нивна надлежност кои имаат допир со вклучувањето на родовите прашања во општествените текови. Кога еднаш овие активности ќе бидат идентификувани, истите треба да бидат креирани во форма на интегрирани активности преку програми, проекти или активности во стратешките планови и Планот на програмите за развој и Буџетскиот циркулар, а за истите да се дефинираат меѓу другото и родово сензитивни индикатори преку би се мереле резултатите од спроведените активности. Со ваквата идентификација на активностите ќе се овозможи поблиску следење на ефектите од истите.

Разликите меѓу мажите и жените остануваат непрепознаени во целокупниот процес на стратешко планирање и буџетирање поради претпоставката дека целите и инструментите на економската политика се широко применливи и со тоа родово неутрални. Поради тоа, за спроведување на процесот на родово одговорно буџетирање активна улога има Министерството за труд и социјална политика, преку Секторот за еднакви можности, како ресорно министерство во чија надлежност спаѓа

⁶ За пример може да се земе Владината програма – *Мерки за зголемување на вработувањето и животниот стандард*, и аналогно на тоа, владиниот приоритет - *Зголемување на економскиот раст и конкурентноста на трајна основа, повисока стапка на вработеност, пораст на животниот стандард и квалитет на живеење* и стратешка цел – *Спроведување на активни политики за вработување со кои се делува врз знаењето и квалификациите на понудата на работна сила*. Доколку се вметне родовиот аспект, а при тоа да не се смени нивното значење и цел, истите би гласеле - *Мерки за зголемување на вработувањето и животниот стандард на мажите и жените*, односно *Зголемување на економскиот раст и конкурентноста на трајна основа, повисока стапка на вработеност на мажите и жените, пораст на животниот стандард и квалитет на живеење на мажите и жените, момчињата и девојчињата* и *Спроведување на активни политики за вработување на мажите и жените, со кои се делува врз знаењето и квалификациите на понудата на работна сила*. Вака дефинираните програми, стратешки приоритети и цели на Влада на РМ, ќе придонесат за дефинирање и на конкретни активности (проекти) по буџетски корисник, кои ќе бидат родово сензитивни

прашањето за родовата рамноправност. Централна улога за целосна имплементација на Стратегијата за РОБ има и Министерството за финансии, конкретно Секторот за буџети и фондови, кои се директно задолжени за подготвување на Фискалната стратегија и Буџетот на РМ. Во заемна соработка меѓу Секторот за еднакви можности при Министерството за труд и социјална политика и Секторот за буџети и фондови при Министерството за финансии, ќе се направат конкретните измени во Буџетскиот циркулар. Несомнена е и улогата на Генералниот секретаријат на Владата на РМ, чија улога е клучна во одредувањето и промовирањето на пристапот за тоа како да се одреди кои активности, односно проекти, се родово сензитивни и како да се формулираат и следат родово сензитивните индикатори при процесот на стратешко планирање. Ова е особено важно, со оглед дека еден од основните предуслови за спроведување на родовото буџетирање е постоењето на родово-разделени статистички податоци и показатели. Со нив, можат да се подобрат процесите на програмирање и планирање на трошоците и приходите. Ова ќе помогне, по спроведувањето на Буџетот, да ги измерат ефектите кои овие политики ги имале врз различните корисници.

Имајќи во предвид дека Буџетот претставува оперативен дел од јавните политики, со родово одговорното буџетирање и вклучително и аспектот на родовата анализа на Буџетот, всушност ќе се преиспита колку јавните политики се родово одговорни и колку начелните определби за родова рамноправност се реално следени со адекватна алокација на буџетски средства. На овој начин, ќе се преиспита влијанието на распределбата на приходите и расходите врз општествената положба на жените и мажите и ќе се укаже на потенцијалните места кои можат да бидат причина за нерамноправност и каде е неопходно да се изврши прераспределба на ресурсите со цел да се постигне поголема родова рамноправност. Едноставно кажано, со родово одговорното буџетирање ниту ќе се бараат посебни фондови за жените, ниту издвојување на еднакви средства за мажите и жените, туку тоа ќе послужи како алатка за порамноправна прераспределба на средствата согласно со специфичните потреби на мажите и жените.

2.2. Правна, институционална рамка и процес на буџетирање и стратешко планирање

2.2.1. Родова рамноправност

Правната положба и статусот на жените во Република Македонија, се регулирани со Уставот како највисок правен акт во државата, како и во голем број закони каде е инкорпорирана родовата перспектива. Освен домашната законска регулатива овие прашања се регулирани и со меѓународни договори кои Република Македонија ги има потпишано и ратификувано, а кои согласно со член 118 од Уставот на Република Македонија, се составен дел на нашиот правен поредок.

Уставот на Република Македонија во своите основни одредби ги набројува основните слободи и правата на човекот и граѓанинот признати во меѓународното право и утврдени со Уставот, како најрелевантни уставно-правни вредности, односно, како темелни вредности на уставниот поредок на Република Македонија. Понатаму, основните слободи и права на човекот и граѓанинот заземаат централно место во нормативниот дел од Уставот. Тука особено треба да се нагласи членот 9 од Уставот на РМ, според кој сите граѓани се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба. Со овој член се утврдува и дека граѓаните се еднакви пред Уставот и законите.

До 2006 година во Република Македонија не постоеше општ закон со кој се регулираше прашањето на еднаквите можности на жените и мажите. Во мај 2006 година Собранието на Република Македонија го донесе првиот Закон за еднакви можности на жените и мажите, со кој се промовира принципот за воспоставување на еднакви можности за жените и мажите во политичката, економската, социјалната, образовната област, како и во другите области од општествениот живот. Донесувајќи го Законот за еднакви можности на жените и мажите, Република Македонија ја исполни обврската за усвојување на соодветни законски и други мерки вклучувајќи и санкции со кои се

забрануваат сите видови дискриминација на жените, согласно со барањата на меѓународната заедница.

Во 2012 година Собранието на РМ, го донесе вториот Закон за еднакви можности на жените и мажите со кој се унапреди правната рамка во насока на воспоставување на еднакви можности на жените и мажите. Овој закон е од особена важност за воведување на родово одговорното буџетирање, како процес кој треба да се инкорпорира во секојдневното работење на одговорните субјекти. Имено, при дефинирање на надлежностите на одговорните субјекти на национално и локално ниво, се дефинира и вклучувањето на родовата перспектива во процесите на планирање и буџетирање.

Неопходно е да се истакнат заложбите на Владата на РМ во унапредувањето на статусот на жените. Националниот план за акција за родова рамноправност (НПААР), како стратешки документ на ВРМ, го препознава родовото буџетирање како алатка за подобрување на статусот на жените и обезбедување на континуиран развој во реализацијата на родовата рамноправност.

2.2.2. Институционална рамка и надлежности на одговорните субјекти во однос на родово одговорното буџетирање

Институционалната рамка, односно надлежните субјекти и нивната улога во однос на родово одговорното буџетирање, се дефинирани во Законот за еднакви можности на жените и мажите.

Министерство за труд и социјална политика

Владиниот механизам за родова рамноправност е воспоставен во Министерството за труд и социјална политика. Во 1997 година со одлука на Владата на РМ, беше формирано Одделението за унапредување на половата рамноправност во Секторот труд, во Министерството за труд и социјална политика. Во март 2007 година статусот на Одделението беше унапреден и со Актот за систематизација и организација на Министерството за труд и социјална политика беше формиран Секторот за еднакви можности. Секторот се состои од две одделенија – Одделение за родова рамноправност и Одделение за превенција и заштита од секаков вид на дискриминација.

Согласно со ЗЕМ улогата на Министерството за труд и социјална политика, преку работата на Секторот е:

Да се грижи за унапредување на еднаквите можности на жените и мажите во сите области од општественото живеење, да го внесе принципот **на еднакви можности во главните текови на реорганизацијата, унапредувањето, развојот и процената** на политичките процеси на сите нивоа и во сите фази на национално и локално ниво, да даде мислење по предлозите на усвојување за основните и посебните мерки за воспоставување на еднаквите можности на жените и мажите и ја следи нивната примена, како и да соработува со Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на Република Македонија при изработување на закони, стратешки документи и извештаи, да доставува до Владата на РМ или до надлежните министерства предлози за донесување или изменување и дополнување на законите и другите прописи од значење за воспоставување на еднакви можности, како и други обврски (домашни и меѓународни) кои произлегуваат од ЗЕМ.

Собрание на Република Македонија - Комисијата за еднакви можности на жените и мажите

Собранието на Република Македонија во рамките на своите надлежности се грижи за елиминација на сите форми на дискриминација врз основа на пол и подобрување на општествениот статус на жените; го интегрира принципот на еднакви можности на жените и мажите во законските иницијативи, политиките и програмите; организира јавни дебати и расправи за прашања од областа на еднаквите можности на жените и мажите; ги анализира и дава мислења за влијанието на законските одредби врз статусот на жените и мажите, бара извештаи и документација од надлежните институции во однос на сферата на работа и подготвува и објавува извештаи за својата работа.

Комисијата за еднакви можности на жените и мажите во Собранието на РМ, како постојано работно тело на Собранието на РМ, меѓу другите надлежности, треба да го разгледува и Буџетот на Република Македонија и други предлози на закони и други прописи од аспект на вклученоста на родовиот концепт во нив;

Влада на Република Македонија

Владата на Република Македонија се грижи за унапредувањето и воспоставувањето на еднаквите можности и постигнување на целите на ЗЕМ, преку примена на основните и посебните мерки утврдени со овој закон.

За таа цел, Владата на РМ назначува координатор и заменик координатор за еднакви можности и го следи спроведувањето на принципот на еднакви можности на жените и мажите во **стратешките планови на ресорните министерства и буџетите**, кои соработуваат со Министерството за труд и социјална политика.

Органи на државната управа

Органите на државната управа се должни во рамките на своите надлежности да ги промовираат и унапредуваат еднаквите можности преку преземање на основни и посебни мерки. За таа цел, ОДУ определуваат службено лице—координатор и заменик координатор, кои ќе ги координираат работите од надлежност на државниот орган, за воспоставување на еднакви можности.

Органите на државната управа се должни во рамките на **своите стратешки планови и буџети** да го икорпорираат принципот на еднакви можности на жените и мажите; да ги **следат ефектите и влијанието** на нивните програми врз жените и мажите и да известуваат во рамките на своите годишни извештаи.

Единици на локалната самоуправа

Единиците на локалната самоуправа, се должни (централната власт може да им препорача или да им укаже на потребата на единиците за локална самоуправа, а не да ги задолжи), да го почитуваат принципот на еднакви можности и да ги промовираат и унапредуваат еднаквите можности на жените и мажите преку преземање на основни и посебни мерки. Единиците на локалната самоуправа се должни да формираат Комисија за еднакви можности на жените и мажите, како постојно тело со одлука на советот на единицата на локалната самоуправа и да определат Координатор за еднакви можности на жените и мажите од редот на државните службеници во единицата на локалната самоуправа.

Во рамките на своите надлежности, единиците на локалната самоуправа се должни во рамките на своите **стратешки планови и буџети**, да го икорпорираат принципот на еднакви можности на жените и мажите, како и да ги **следат ефектите и влијанието** на нивните програми врз жените и мажите и да известуваат во рамките на своите годишни извештаи.

Прикажување на статистички податоци

Според членот 18 од ЗЕМ, Собранието и Владата на РМ, органите на државната управа, правосудните органи и другите државни органи, органите на единицата на локалната самоуправа, правните лица на кои со закон им е доверено вршење на дејности од јавен интерес, здруженијата, фондациите, јавните претпријатија, образовните установи, установите во областа на социјалната заштита, здравствените установи, политичките партии, средствата за јавно информирање, трговските друштва и други субјекти кои со закон се должни да прибираат, евидентираат и обработуваат

статистички податоци, се должни овие податоци да ги прикажуваат според полова припадност и да ги доставуваат до Државниот завод за статистика.

2.2.3. Процес на буџетирање и стратешко планирање

Кога станува збор за процесот на буџетирање во РМ, станува збор за комплексен процес составен од повеќе меѓусебно поврзани и зависни процеси кои во ниеден случај не може да се разгледуваат како засебни активности. Подготовката и донесувањето на Буџетот на РМ за тековната година не е активност кој започнува и завршува во дадената календарска, односно фискална година, туку напротив, е процес кој се одвива во неколку календарски години, иако приходите и нивното трошење, односно расходите се строго врзани за дадената фискална година. Фискалната година во РМ се поклопува со календарската година, односно трае од 1 јануари до 31 декември.

Процесот на буџетирање за тековната година (n) започнува во предходната година (n-1) со донесувањето на стратешките приоритети на Владата, а завршува во годината (n+1), односно по донесувањето на Конечниот ревизорски извештај од страна на Државниот завод за ревизија (ДЗР) по извршената ревизија на основниот Буџет на РМ, активност која е задолжителна во планот за работа на ДЗР. ДЗР го изготвува ревизорскиот извештај по завршување на фискалната година, а пред усвојувањето на Завршната сметка на Буџетот на РМ од страна на Собранието на РМ, односно најдоцна до 30 јуни во тековната година за предходната фискална година.

Со Законот за буџети се уредуваат постапката за изготвување, донесување и извршување на Буџетот на РМ и буџетите на единиците на локалната самоуправа и на Градот Скопје. Со Законот за буџети е дефинирана и временската рамка за донесување на документите врз основа на кои се подготвува Буџетот на РМ. Истата временска рамка подетално е разработена во Методологијата за стратешко планирање и подготвување на Годишната програма за работа на Владата на РМ (ГПРВ), која ги дефинира фазите и постапките во процесот на стратешко планирање, како и нивната поврзаност со буџетскиот процес.

Основа за подготвување на буџетите се: стратешките приоритети на Владата на РМ, Фискалната стратегија, предлог стратешките планови на буџетските корисници и буџетската политика и приоритетите на општините.

Стратешките приоритети на Владата на РМ се иницијалната каписла која ја одредува содржината на Буџетот на РМ за тековната фискална година, а почнувајќи од 2009 година, со воведувањето на развојниот дел на Буџетот, ги даваат насоките и за следните две години.

Со Одлука за утврдување на стратешките приоритети на Владата, најдоцна до 15 април во тековната година, Владата на РМ ги носи стратешките приоритети и цели за следната година. Одлуката за утврдување на стратешките приоритети на Владата на РМ се објавува во Службен весник на РМ и истите задолжително се почитуваат како такви по форма и содржина од страна на буџетските корисници. Стратешките приоритети како збир на цели и иницијативи, буџетските корисници на централната власт и фондовите, задолжително ги вклучуваат во своите буџети преку владините програми и потпрограми.

По донесувањето на Одлуката за стратешките приоритети на Владата на РМ, Министерството за финансии подготвува среднорочна фискална стратегија за период од три години, во која се даваат насоки и цели на фискалната политика, а воедно ја проценува висината на приходите и расходите за дадениот период. Со Фискалната стратегија се утврдуваат фискалните предвидувања за следните три години, се поставува границата на вкупните трошоци врз основа на буџетскиот биланс и планираниот дефицит, како и предвидувањата на приходите.

Фискалната стратегија како основен стратешки документ претставува основа за подготовка на Буџетот за соодветната година. Министерството за финансии врз основа на Фискалната стратегија и ги предлага на Владата на РМ максималните одобрени средства (буџетски лимити) за наредните три години по буџетски корисници на централната власт и за фондовите. Буџетските лимите се доставуваат до буџетските корисници со Буџетскиот циркулар.

Предлог фискалната стратегија со утврдените максимални износи на одобрени средства по буџетски корисник се изготвува во периодот април-мај, а Владата ја донесува најдоцна до 31 мај.

Врз основа на среднорочната Фискална стратегија и утврдените максимални износи на одобрени средства, Министерството за финансии најдоцна до 15 јуни, до буџетските корисници на централната власт и фондовите, доставува насоки во форма на Буџетски циркулар заради доставување на барања за изготвување на предлог буџетот (буџетски барања). Што се однесува до единиците на локална самоуправа, Министерството за финансии го доставува Буџетскиот циркулар најдоцна до 30 септември до градоначалникот на општината.

Стратешките планови претставуваат повеќе наменски документи (Стратешкиот план е интегрирачки развоен акт на министерството) кои ги одразуваат приоритетите и целите и задачите на буџетскиот корисник за период од три години. Тие се изготвени во согласност со стратешките приоритети на Владата на РМ, а од аспект на интегралниот систем на планирање и буџетирање Нацрт-стратешкиот план е придружен документ на буџетските барања.

Стратешките планови се изработуваат во тековната година, во периодот мај-август, а се однесуваат за наредните три години. Плановите ги содржат постигнатите резултати по програми и проекти на буџетскиот корисник за тековната и предходната година. Аналогно на ова, плановите ги даваат очекуваните резултати по програми и проекти на буџетскиот корисник за тековната годината (најчесто за периодот ноември-декември), како и оние кои се однесуваат за следниот тригодишен период.

Еден примерок од Нацрт-Стратешкиот план се доставува до Министерството за финансии во прилог на буџетското барање, а еден примерок се доставува до Генералниот секретаријат најдоцна до 1 септември.

Генералниот Секретаријат врши анализа на нацрт-стратешките планови од аспект на содржината и формата, а во соработка со Секретаријатот за европски прашања анализира дали предложените активности од страна на буџетските корисници придонесуваат кон остварување на стратешките приоритети на Владата на РМ. За хоризонталните програми, по потреба, Генералниот Секретаријат организира меѓуминистерска соработка. Министерството за финансии пак, ги анализира предлог стратешките планови од аспект на оправданоста на предвидените средства за спроведување на програмите, потпрограмите и проектите и можностите за нивно обезбедување.

Предлог буџетските пресметки претставуваат побарување на средства од страна на буџетските корисници заради финансирање на програмите и проектите содржани во нивните стратешки планови.

Предлог буџетските барања даваат детален преглед на начините на кои буџетските корисници ќе ги распределат ресурсите по програми и проекти, содржани во стратешките планови. Буџетските корисници се обврзани предлогот на буџетски барања да ги доставуваат до Министерството за финансии најдоцна до 1 септември, во спротивно Министерството за финансии ќе изработи предлог буџет во нивно име.

Роковите и постапката за подготовка и донесување на Буџетот на РМ, се пропишани со Законот за Буџетите. Подготовката на Предлог буџетот на РМ е во надлежност на Министерството за финансии,

додека пак за подготовка на буџетот на локалната самоуправа одговорен е Градоначалникот на општината.

По извршените усогласувања со буџетските корисници, Министерство за финансии најдоцна до 1 ноември го доставува Предлог буџетот до Владата на РМ на усвојување. Во Предлог буџетот се прикажува бараниот износ од буџетските корисници и предложениот износ од Министерство за финансии.

Владата на РМ го разгледува Предлог буџетот, и врз основа на дефинираните стратешки приоритети и Фискалната стратегија ги утврдува износите по буџетски корисник. Владата на РМ најдоцна до 15 ноември го доставува Предлог буџетот до Собранието на РМ.

Министерот за финансии го претставува Предлог буџетот на РМ пред Собранието. Собранието на РМ

<p style="text-align: center;">Стратешка област 1 Воведување на родова перспектива во програмите и буџетите во ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје</p>
--

не може да го разгледува предлог на буџетот пред да поминат 20 дена од денот кога истиот бил доставен до Собранието на РМ. Предлог-буџетот задолжително во целост се разгледува на собраниската Комисија за финансирање и буџет и Законодавно-правната комисија прашања, но има воспоставено пракса и сите останатите комисии да го разгледуваат Предлог-буџетот за својата област.

Пратениците преку јавните расправи и работата во собраниските комисии имаат отворена можност да дадат предлози, да предложат измени на Предлог-буџетот и Законот за извршување на Буџетот на Република Македонија за соодветната година. Секое зголемување на предложените одобрени средства мора да биде проследено со соодветно намалување на други предложени одобрени средства. Собранието го има последниот збор во усвојувањето на расходите и приходите, како и на мерките за прибирање на буџетските приходи пред истите формално да станат дел од Буџетот на РМ за следната година. Собранието го донесува Буџетот на РМ најдоцна до 31 декември.

3. Стратегија за родово одговорно буџетирање

Стратегијата за родово одговорно буџетирање ги дефинира трите стратешки области, според нивната стратешка цел, како и активностите, одговорните институции, индикаторите и временската рамка во која истите се очекува да се реализираат.

Општа цел на петгодишната стратегија за родово одговорно буџетирање

Креирање на родово одговорни политики, насочени кон намалување на нерамноправноста и промовирање на еднаквите можности, во согласност со различните потреби на мажите и жените, преку координиран и транспарентен процес на родово одговорно буџетирање.

3.1. Стратешки области, стратешки цели, активности, одговорни институции, индикатори и временска рамка

Стратешка цел 1
Воспоставување на систем за инегрирање на принципот на родова рамноправност во програмите и политиките преку спроведување на родово буџетска анализа

Активност	Одговорни институции	Индикатори	Временска рамка
Подготовка на унифицирана методологија за родово буџетска анализа и нејзина промоција	МТСП (во консултација со ресорните министерства, ЕЛС и Градот Скопје)	<ul style="list-style-type: none"> - Изработена методологија за родово буџетска анализа, со вклучени критериуми и дефинирани чекори за избор на програми и спроведување на анализите - Усогласена и прифатена методологија од ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје - Подготвен материјал за промоција на методологија - Број на одржани трибини за промоција 	2012 година
Подготовка на прирачник со упатства за примена на методологијата за родово буџетска анализа	МТСП (во консултација со ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје)	<ul style="list-style-type: none"> - Изработено пишано упатство (прирачник) за примена на методологијата за родово буџетска анализа - Дефинирани критериуми за: 1) избор на програми за родово буџетска анализа; и 2) одговорни лица за спроведување на родово буџетска анализа. - Дистрибуиран прирачник, кој се користи од страна на државните службеници задолжени за РОБ анализи во ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје 	2012 година
Спроведување на родово буџетска анализа, формулирање на препораки и показатели за можни промени во програмите на ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје од родова перспектива	МТСП Ресорните министерства ЕЛС и Град Скопје	<ul style="list-style-type: none"> -Најмалку една прграма по буџетски корисник е анализирана , во првата година од имплементацијата - Формулирани показатели поделени по пол - Развиени препораки вклучени во развојот на натамошните програми и политики - Предложените препораки се инкорпорирани во политиките и програмите 	2013-2017 година
Изработка на годишен извештај за	МТСП Ресорните министерства	- Изработен годишен извештај за спроведените	2013-2017 година

спроведените родово буџетски анализи на програми во ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје и дистрибуција на истиот со материјалот за подготовка на Буџетот за следната година	ЕЛС и Град Скопје	родово буџетски анализи на програмите во ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје - Објавен извештај на веб-страницата на МТСП - Дистрибуција на извештајот до ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје, КЕМ во Собрание на РМ	
Промотивни активности за спроведените родово буџетски анализи на програми во ресорните министерства, ЕЛС и Град Скопје	МТСП КЕМ во Собрание на РМ	- Број на јавни расправи за родово буџетска анализа во периодот на дискусија на буџетот на национално и локално ниво	2014-2017 година
Следење на имплементацијата на препораките од родово буџетската анализа врз основа на дефинираните показатели	МТСП и Национално координативно тело	- Воспоставен систем за мониторинг и евалуација - Број на буџетски корисници кои ги вклучуваат препораките во своите програми	2014-2017 година

Стратешка област 2			
Унапредување на законската рамка за вклучување на РОБ			
Стратешка цел 1			
Интегрирање на родовата перспективна процесите на стратешко планирање и буџетирање			
Активност	Одговорни институции	Индикатори	Временска рамка
Подготовка и доставување на информација до Владата на Р. Македонија со ситуациона анализа со заклучоци и препораки	МТСП	- доставена и усвоена информација	2012
Подобрување на законските основи за имплементација на РОБ	МТСП, МФ, Секретаријат за законодавство, Министерство за правда, КЕМ во Собрание на РМ	- Донесена Уредба на ВРМ за вклучување на РОБ во процесите на буџетирање и стратешко планирање	2013
Дополнување на буџетски циркулар со насоки за мерење на ефективност на буџетските и владините	МФ, МТСП, ОДУ	- дополнети Насоки за подготовка на предлог буџетски пресметки - број на буџетски корисници кои ги	2013

програми кон потребите на мажите и жените		имплементираат насоките од буџетскиот циркулар	годишно
Дополнување на Упатството за подготовка на стратешки план	ГС, МТСП, организациони облици за стратешко планирање во ОДУ	- интегрирана родова перспектива во Упатството за подготовка на стратешки план - број на ОДУ чии програми во стратешкиот план се родово чувствителни	2013 годишно

Стратешка област III

Зајакнување на институционалните механизми и градење на капацитетите на заинтересираните страни за интеграција на родовите прашања во буџетските политики и процеси

Стратешка цел 1

Координиран пристап на институциите на национално и локално ниво кон прашањето на РОБ

Активности	Одговорни институции	Индикатори	Временска рамка
Доставување на информација до Владата на РМ за состојбата со РОБ со заклучок за формирање на национално тело	МТСП	Изработена информација и доставена до Влада на РМ	Најдоцна до март 2013
Мапирање и делегирање на претставници од институции и граѓански организации во националното тело	МТСП, органите на државната управа, КЕМ во Собрание на РМ и граѓанскиот сектор	Направена листа на учесници	Декември 2012
Формирање на национално тело за координација и следење на имплементацијата на Стратегијата за РОБ	Влада на РМ	Формирано национално тело	Најдоцна до март 2013
Следење и анализа на имплементацијата на Законот за еднакви можности од аспект на РОБ	МТСП, органите на државната управа, КЕМ во Собрание на РМ и граѓанскиот сектор	Изработка на извештаи и информации	Во континуитет / тековно

Стратешка цел 2

Сензибилизирање и градење на капацитети на релевантните институции или субјекти актери за вклучување на родово одговорното буџетирање при креирањето на политиките

Активности	Одговорни институции	Индикатори	Временска рамка
Градење на институционалните капацитети за поддршка и спроведување на родово буџетска анализа	МТСП Ресорните министерства, КЕМ во Собрание на РМ ЕЛС и Град Скопје	Идентификувани државни службеници за спроведување на РОБ анализи - Проценети капацитети на државните задолжени за спроведување на РОБ анализи - Формирана група за поддршка на институциите во спроведувањето на родово буџетска анализа - Број на обучени државни службеници - Број на пратеници - Број на реализирани обуки - Вработено лице одговорно за РОБ во СЕМ - Развиени модули за обуки на државните службеници за спроведување на родово буџетски анализи	2012-2013 година
Идентификување на тим на обучувачи за градење на капацитетите на вклучените актери за интегрирање на родовата перспектива во процесот на стратешко планирање и буџетирање	МТСП	- формиран тим	2013
Градење на капацитетите на вклучените актери за интегрирање на родовата перспектива во процесот на стратешко планирање и буџетирање	МТСП, ОДУ	- проценка на капацитети - развиени модули - подготвен прирачник за обука - број на обучени државни службеници	годишно
Идентификување на тим на обучувачи за градење на	МТСП	- формиран тим	2013

капацитетите на вклучените актери за интегрирање на родовата перспектива во процесот на стратешко планирање и буџетирање			
Реализирање на основни и специјализирани обуки за вработените во државните и јавните институции, со фокус на ГС и секторите за СП за вклучување на РОБ при креирањето на полтиките	МТСП, ОДУ	- Развиен модул за обука - Испорачани обуки на ГС и секторите за СП - Зајакнати капацитети на ГС и секторите за СП - Број на државни службеници кои ја посетиле обуката	2013-2017
Размена на искуства и добри практики	МТСП, ОДУ, ЕЛС, КЕМ во Собрание на РМ	- број на реализирани настани на меѓународно ниво (конференции, дебати, панели), студиски посети - организирани најмалку два настани за размена на добри практики во однос на РОБ	2013-2017
Организирање на промотивни активности (конференции, дебати, јавни расправи и други настани)	МТСП, ОДУ, ЕЛС, КЕМ во Собрание на РМ	Број на организирани настани на национално и локално ниво	2013-2017

4. Механизми за спроведување, набљудување и оценка

Стратегијата за родово одговорно буџетирање е од среднорочен карактер. Во периодот 2012-2017 планирано е да се реализираат стратешките цели и предвидените активности.

При тоа, треба да се има во предвид дека „...на крајот на краиштата, вклучувањето на родовата

рамноправност во главните текови, политики и практики е повеќе процес, отколку цел.“⁷

СРОБ во дадениот момент претставува еден сегмент од целокупните заложби на ВРМ за вклучување на родовата перспектива во главните текови. Од таа причина, Стратегијата е од еднократна природа, со оглед дека истата ќе се инкорпорира, односно ќе се вклучи и ќе претставува интегрален дел на Националната стратегија за родова рамноправност, со нејзиното донесување до крајот на 2012.

Спроведувањето на СРОБ, ќе се деталзира во оперативните планови на Националната стратегија за родова рамноправност (НСРР) на годишно ниво, со исклучок на 2012 година, кога за истата ќе се донесе посебен Оперативен план, поддржан од тековниот проект.

Буџетот за реализирање на стратешките цели и активности, ќе биде подготвуван на годишно ниво во рамките на НСРР, во согласност и координација со тековниот процес на стратешко планирање и со буџетското планирање на сите субјекти одговорни за имплементација на Стратегијата.

Од големо значење за исполнување на стратешките цели и планираните активности ќе биде и поддршката од билатералните и мултиралтералните донатори.

Надзор над спроведување на одредбите на Стратегијата врши МТСП . Врз одредбите на ЗЕМ, Владата ќе формира интер-ресорска консултативна и советодавна група за еднакви можности на жените и мажите, составена од функционери/раководни државни службеници, претставници на граѓански организации, здруженија на работодавци, експерти, претставници на локалната самоуправа, синдикатите и други субјекти. Како подгрупа на оваа интер-ресорска група, ќе се формира под-група за следење на имплементацијата на Стратегијата за родово одговорно буџетирање, која ќе биде одговорна за нејзино навремено и целосно имплементирање.

Прилог 1: Библиографија

Законска и друга регулатива

- Мапа за родова рамноправност 2006-2010 - A Roadmap for equality between women and men 2006-2010 {SEC(2006) 275 }
- Resolution of the European Parliament on gender budgeting: building public budgets from a gender perspective (2002/2198(INI), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P5-TA-2003-0323+0+DOC+XML+V0//EN>;
- Opinion of the Advisory Committee on Equal Opportunities for Women and Men on gender budgeting, [http://www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/altridoc/po/opinion_may03 .pdf](http://www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/altridoc/po/opinion_may03.pdf);
- Strategy for Equality between Women and Men 2010-2015, Brussels, 21.9.2010, COM(2010) 491 final <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0491:FIN:EN:PDF>

⁷ Цитирано според : „Родовата интеграција во земјите во развој – критички осврт“, *Фенела Портер, Каролајн Свитмен, Академски печат, Скопје, 2009, стр.26*

- Final declaration of the High-Level International Conference “Strengthening economic and financial governance through gender responsive budgeting” under the Belgian EU Presidency in 2001 to implement gender budgeting in all countries by the year 2015:
http://www.gender-budgets.org/uploads/user-S/gender_report_conf_oct01.pdf
- The European Charta for equality of women and men in local life by the Council of European municipalities and regions and its neighbours (CCRE/CEMR)
http://www.ccre.org/docs/banner_charter_en.doc
- Conclusions of the German EU Presidency of the European conference “Let’s share the benefit – with gender budgeting towards social justice and equal opportunities”
- Gender budgeting. Final report of the Group of specialists. on gender budgeting Strasbourg, 2005,
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/EG-S-GB\(2004\)RAPFIN_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/EG-S-GB(2004)RAPFIN_en.pdf)
- Handbook: Gender Budgeting – practical implementation
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG\(2008\)15_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG(2008)15_en.pdf)
- Закон за еднакви можности на жените и мажите (Сл.весник бр. 6/12)
- Закон за буџетите (Сл. весник бр. 64/05, 4/08, 103/08, 156/09 и 95/10)
- Национален план за акција за родова рамноправност, 2007-2012
- Буџетски циркулар - www.finance.gov.mk
- Насоки за подготовка на предлог буџетска пресметка за 2012 година- www.finance.gov.mk
- Методологијата за стратешко планирање и подготвување на Годишната програма за работа на Владата на РМ (Сл.весник бр. 124/08)
- Прирачник за стратешко планирање, Генерален секретаријат на Владата на РМ, Скопје 2007

Користена литература

- Gender Budgets Make More Cents Country Studies and Good Practice, Debbie Budlender and Guy Hewitt, <http://www.gender-budgets.org/content/view/154/153/>
- Budgeting for equity: Gender budget initiatives within a framework of performance oriented budgeting, Rhonda Sharp,
http://www.gender-budgets.org/component/option,com_docman/task,doc_view/gid,70/
- “Budgeting for Women’s Rights, Monitoring Government Budgets for Compliance with CEDAW: A Summary Guide for Policy Makers, Gender Equality and Human Rights Advocates”, UNIFEM 2008, based on Diane Elson’s publication “Budgeting for Women’s Rights: Monitoring Government Budgets for Compliance with CEDAW” <http://www.gender-budgets.org/content/view/650/153/>
- Engendering Budgets A Practitioners Guide to Understanding and Implementing Gender-Responsive Budgets, Debbie Budlender and Guy Hewitt,
<http://www.gender-budgets.org/content/view/165/153/>
- Gender Mainstreaming Manual, A book of practical methods from the Swedish Gender Mainstreaming Support Committee (JämStöd), Ann Boman Committee Chair, /Ulrika Eklund, Carina Löfgren,
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/08/19/82/3532cd34.pdf>
- How to do a gender-sensitive budget analysis: contemporary research and analysis, Debbie Budlender, Rhonda Sharp and Kerri Allen
<http://www.llbc.leg.bc.ca/Public/PubDocs/docs/360141/AusAIDTr.pdf>
- Gender impact evaluation report from the draft budget for the Autonomous Region of Andalusia for 2008, Budget Gender Impact Commission, Junta de Anadalusia

- The open budget survey 2010, International Budget Partnership, <http://internationalbudget.org/what-we-do/open-budget-survey/>
- The integration of Gender Budgeting in Performance-Based Budgeting, Dr. Elisabeth Klatzer, Watch Group. Gender and Public Finance, Conference for Public Budgeting Responsible To Gender Equality, Presupuestación Pública Responsable con la Igualdad de G, June 9-10, 2008, Bilbao
- Linking what's new – Gender Budgeting and Participation for Gender Equality, Dr. Elisabeth Stiefel, European Gender Budgeting Network, Conference for Public Budgeting Responsible To Gender Equality, Presupuestación Pública Responsable con la Igualdad de G, June 9-10, 2008, Bilbao
- Gender Budgeting in the European Union, Sara Hector, The Evaluation Unit, Directorate General for Budget, Conference for Public Budgeting Responsible To Gender Equality, Presupuestación Pública Responsable con la Igualdad de G, June 9-10, 2008, Bilbao
- Анализа и проценка на буџетскиот процес и реформите во буџетските политики, од аспект на родовата рамноправност, Александра Симјановска, 2012, Скопје
- Родово-буџетска анализа на социјалната заштита и активните политики за вработување во Република Македонија, Министерство за труд и социјална политика на Република Македонија, 2010, <http://mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Rodova%20Analiza%20Makedonski%2023%2002%202010.pdf>

Прилог 2: Работна група и вклучени експерти

За подготовка и предлог текстот на Националната стратегија за родово одговорно буџетирање беше формирана работна група.

Членови и заменици на членови на работната група:

- Елена Грозданова – Министерство за труд и социјална политика
- Јована Тренчевска - Министерство за труд и социјална политика
- Мирдита Салиу – Министерство за труд и социјална политика
- Душко Миновски - Министерство за труд и социјална политика
- Снежана Костовска - Министерство за труд и социјална политика
- Мирјана Алексевска - Министерство за труд и социјална политика
- Билјана Марковска - Министерство за труд и социјална политика
- Младен Фрчковски - Министерство за труд и социјална политика
- Катерина Петрова - Министерство за труд и социјална политика
- Маја Аргировска – Министерство за финансии
- Оливера Марковска - Министерство за финансии
- Жарко Ераковиќ- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Маргарита Делева – Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Василка Тамбурковска - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Лидија Митева - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
- Зоран Милков – Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија
- Светомир Рајчиноски - Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија
- Весна Милчевска - Агенцијата за вработување на Република Македонија
- Добринка Чабуковска - Агенцијата за вработување на Република Македонија
- Наташа Манеска – град Скопје
- Доминика Стојановска - UN WOMEN
- Ермира Лубани - UN WOMEN
- Јована Базерковска - UN WOMEN
- Неда Малеска Сачмароска – независен експерт

- Весна Јованова – консултант во процесот на подготовка и независен експерт

Меѓународни експерти

Елизабет Клатцер – меѓународен експерт